OLIY TA’LIM MUASSASALARI TALABALARINING EKOLOGIK MADANIYATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH JARAYONLARINI TIZIMLI TASHKIL ETISH TUZILMASI

Hotamov Tolibjon Narzullayevich
“RENESSANS TA’LIM UNIVERSITETI”
Yoshlar bilan ishlash, ma’naviya va ma’rifat boshqarmasi boshlig‘i

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etishning nazariy-metodologik asoslari, tarkibiy tuzilmasi va pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayoni o‘zaro uzviy bog‘langan maqsadli-motivatsion, mazmuniy, tashkiliy-faoliyatli, texnologik, diagnostik-baholash va natijaviy komponentlar birligi asosida tahlil qilingan. Talabalarda ekologik tafakkur, ekologik mas’uliyat, tabiatga qadriyatli munosabat va ekologik muammolarni hal etishga qaratilgan amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi tizimli tuzilma taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: Ekologik madaniyat, innovatsion rivojlantirish, tizimli tashkil etish, oliy ta’lim, ekologik ta’lim, ekologik kompetensiya, pedagogik texnologiya, fanlararo integratsiya, ekologik tafakkur, diagnostika, barqaror rivojlanish.

Аннотация:В статье рассматриваются теоретико-методологические основы, структурные компоненты и педагогические возможности системной организации процессов инновационного развития экологической культуры студентов высших образовательных учреждений. Процесс развития экологической культуры анализируется как целостная система взаимосвязанных целе-мотивационного, содержательного, организационно-деятельностного, технологического, диагностико-оценочного и результативного компонентов. Предложена системная структура, направленная на развитие экологического мышления, экологической

ответственности, ценностного отношения к природе и практических умений студентов по решению экологических проблем.

Ключевые слова: экологическая культура, инновационное развитие, системная организация, высшее образование, экологическое образование, экологическая компетентность, педагогические технологии, междисциплинарная интеграция, экологическое мышление, диагностика, устойчивое развитие.

Annatation. This article examines the theoretical and methodological foundations, structural components, and pedagogical potential of systematically organizing innovative processes for developing environmental culture among students in higher education institutions. Environmental culture development is analyzed as an integrated system comprising interconnected goal-motivational, content-related, organizational-activity, technological, diagnostic-evaluative, and outcome-oriented components. A systematic structure is proposed to promote students’ environmental thinking, responsibility, value-based attitudes toward nature, and practical skills for addressing environmental challenges.

Keywords: environmental culture, innovative development, systematic organization, higher education, environmental education, environmental competence, pedagogical technologies, interdisciplinary integration, environmental thinking, assessment, sustainable development.

Kirish: Hozirgi globallashuv va ekologik o‘zgarishlar sharoitida atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik barqarorlikni ta’minlash masalalari jamiyat taraqqiyotining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanmoqda. Iqlim o‘zgarishi, suv resurslarining cheklanishi, biologik xilma-xillikning qisqarishi, atmosfera havosining ifloslanishi va chiqindilar miqdorining ortishi inson faoliyati bilan tabiat o‘rtasidagi munosabatlarni yangicha yondashuv asosida tashkil etishni taqozo etadi. Bunday sharoitda ekologik muammolarni faqat texnologik yoki iqtisodiy vositalar yordamida hal etish yetarli bo‘lmay, insonlarning

ekologik tafakkuri, qadriyatlari va xulq-atvorini ham takomillashtirish zarurati yuzaga keladi.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda oliy ta’lim muassasalari alohida o‘rin tutadi. Chunki oliy ta’lim nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlaydi, balki jamiyatning intellektual, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi shaxsni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, talabalarning ekologik madaniyatini rivojlantirishni ta’lim jarayonining alohida yo‘nalishi sifatida emas, balki ta’lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar, ijtimoiy hamkorlik, mustaqil ta’lim va ekologik muhitni birlashtiruvchi yaxlit tizim sifatida tashkil etish muhimdir.

Ekologik madaniyatni innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etish mavjud pedagogik imkoniyatlardan maqsadli foydalanish, ekologik ta’limning mazmuni va metodlarini o‘zaro muvofiqlashtirish, talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda erishilgan natijalarni muntazam baholab borishni nazarda tutadi. Bunda innovatsionlik faqat yangi axborot texnologiyalarini qo‘llash bilan cheklanmaydi. U, avvalo, ta’lim maqsadlari, mazmuni, shakllari, metodlari va natijalarini o‘zaro bog‘liq holda takomillashtirishni ifodalaydi.

Shu sababli oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etish tuzilmasini ilmiy-pedagogik jihatdan asoslash dolzarb nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Ekologik madaniyat murakkab ijtimoiy-pedagogik hodisa bo‘lib, shaxsning tabiat haqidagi bilimlari, ekologik qadriyatlari, atrof-muhitga munosabati, ekologik mas’uliyati va amaliy faoliyatida namoyon bo‘ladi. U insonning tabiiy muhit bilan o‘zaro munosabatlarini anglash, ekologik muammolarning sabab va oqibatlarini baholash hamda tabiatni muhofaza qilishga qaratilgan oqilona qarorlar qabul qilish qobiliyatini qamrab oladi.

Ekologik madaniyatni rivojlantirishda ekologik bilimlarni o‘zlashtirish muhim bo‘lsa-da, bu jarayonning yakuniy maqsadi faqat ma’lumotlarni bilishdan iborat emas. Ekologik bilimlarning shaxsiy e’tiqodga, qadriyatli munosabatga va

kundalik faoliyatga aylanishi asosiy pedagogik vazifa hisoblanadi. Shu bois ekologik madaniyatni rivojlantirish bilim, munosabat va faoliyat birligini ta’minlaydigan izchil pedagogik jarayon sifatida qaralishi lozim.

Ushbu jarayonning metodologik asoslarini bir nechta o‘zaro bog‘liq yondashuvlar tashkil etadi.

Tizimli yondashuv ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayonini yagona maqsadga yo‘naltirilgan, tarkibiy qismlari o‘zaro aloqador bo‘lgan yaxlit tizim sifatida tashkil etishga imkon beradi. Mazkur yondashuvga ko‘ra, maqsad, mazmun, metodlar, tashkiliy shakllar, pedagogik vositalar va baholash mezonlari bir-biridan ajralgan holda emas, balki o‘zaro ta’sir va funksional bog‘liqlikda faoliyat yuritadi.

Kompetensiyaviy yondashuv talabalarning ekologik bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llay olishiga, ekologik muammolarni tahlil qilishiga, mavjud ma’lumotlarni tanqidiy baholashiga va asoslangan qarorlar qabul qilishiga yo‘naltiriladi. Bunda ekologik madaniyatning rivojlanishi talabaning real hayotdagi ekologik vazifalarni hal etishga tayyorligi bilan belgilanadi.

Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv talabalarning qiziqishlari, ehtiyojlari, individual imkoniyatlari va ekologik tajribasini hisobga olishni talab etadi. Bu esa ekologik ta’lim mazmuni va metodlarini talabalarning tayyorgarlik darajasiga muvofiq moslashtirish imkonini beradi.

Faoliyatga asoslangan yondashuv ekologik bilimlarning amaliy tajriba orqali mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Ekologik loyihalar, kuzatishlar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, jamoaviy tashabbuslar va tabiatni muhofaza qilish tadbirlari talabalarning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Integrativ yondashuv ekologik mazmunni turli fanlar, ta’lim yo‘nalishlari va ijtimoiy tajriba bilan bog‘lash imkonini beradi. Chunki ekologik muammolar tabiiy fanlar bilan bir qatorda iqtisodiy, huquqiy, tibbiy, texnologik va ijtimoiy omillar bilan ham uzviy aloqadordir. Mazkur yondashuvlarning uyg‘unligi ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-metodologik asoslarini tashkil etadi. Ularning

tizimli qo‘llanilishi ekologik ta’limning alohida tadbirlar yig‘indisidan maqsadli, izchil va natijaga yo‘naltirilgan pedagogik jarayonga aylanishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2017.**
2. **UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris: UNESCO, 2020.**
3. **United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015.**
4. **Sterling, S. Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change. Totnes: Green Books, 2001.Janeiro, 2012.**
5. **UNESCO. Berlin Declaration on Education for Sustainable Development. Berlin, 2021.**

OLIY TA’LIM MUASSASALARI TALABALARINING EKOLOGIK MADANIYATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH JARAYONLARINI TIZIMLI TASHKIL YO’LLARI

Hotamov Tolibjon Narzullayevich
“RENESSANS TA’LIM UNIVERSITETI”
Yoshlar bilan ishlash, ma’naviya va ma’rifat
boshqarmasi boshlig‘i

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etishning nazariy-metodologik asoslari, tarkibiy tuzilmasi va pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayoni o‘zaro uzviy bog‘langan maqsadli-motivatsion, mazmuniy, tashkiliy-faoliyatli, texnologik, diagnostik-baholash va natijaviy komponentlar birligi asosida tahlil qilingan. Talabalarda ekologik tafakkur, ekologik mas’uliyat, tabiatga qadriyatli

munosabat va ekologik muammolarni hal etishga qaratilgan amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi tizimli tuzilma taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: Ekologik madaniyat, innovatsion rivojlantirish, tizimli tashkil etish, oliy ta’lim, ekologik ta’lim, ekologik kompetensiya, pedagogik texnologiya, fanlararo integratsiya, ekologik tafakkur, diagnostika, barqaror rivojlanish.

Аннотация:В статье рассматриваются теоретико-методологические основы, структурные компоненты и педагогические возможности системной организации процессов инновационного развития экологической культуры студентов высших образовательных учреждений. Процесс развития экологической культуры анализируется как целостная система взаимосвязанных целе-мотивационного, содержательного, организационно-деятельностного, технологического, диагностико-оценочного и результативного компонентов. Предложена системная структура, направленная на развитие экологического мышления, экологической ответственности, ценностного отношения к природе и практических умений студентов по решению экологических проблем.

Ключевые слова: экологическая культура, инновационное развитие, системная организация, высшее образование, экологическое образование, экологическая компетентность, педагогические технологии, междисциплинарная интеграция, экологическое мышление, диагностика, устойчивое развитие.

Annatation. This article examines the theoretical and methodological foundations, structural components, and pedagogical potential of systematically organizing innovative processes for developing environmental culture among students in higher education institutions. Environmental culture development is analyzed as an integrated system comprising interconnected goal-motivational, content-related, organizational-activity, technological, diagnostic-evaluative, and outcome-oriented components. A systematic structure is proposed to promote

students’ environmental thinking, responsibility, value-based attitudes toward nature, and practical skills for addressing environmental challenges.

Keywords: environmental culture, innovative development, systematic organization, higher education, environmental education, environmental competence, pedagogical technologies, interdisciplinary integration, environmental thinking, assessment, sustainable development.

Kirish: Ekologik madaniyatni innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etish kompanentlari ta’lim jarayonida muhim o’rin tutadi.

Oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etish tuzilmasi maqsad, mazmun, faoliyat, texnologiya, monitoring va natijalarni o‘zaro bog‘laydigan pedagogik tizimni ifodalaydi. Uning asosiy vazifasi talabalarda ekologik bilimlar, qadriyatlar, mas’uliyat va amaliy ko‘nikmalarni izchil rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan iborat.

Mazkur maqola doirasida tizimning mualliflik konseptual tuzilmasi quyidagi o‘zaro aloqador komponentlardan tashkil topadi:

1. Maqsadli-motivatsion komponent

Maqsadli-motivatsion komponent tizimning yo‘nalishini belgilaydi. Unda ekologik madaniyatni rivojlantirishning umumiy maqsadi, pedagogik vazifalari, kutilayotgan natijalari va talabalarda ekologik faoliyatga nisbatan ijobiy motivatsiyani shakllantirish yo‘llari belgilanadi.

Umumiy maqsad talabalarda ekologik bilim, qadriyat, mas’uliyat va amaliy faoliyatning o‘zaro uyg‘unligini ta’minlash orqali ekologik madaniyatni rivojlantirishdan iborat.

Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun quyidagi vazifalar belgilanadi: ekologik bilimlarni chuqurlashtirish; tabiatga mas’uliyatli munosabatni shakllantirish; ekologik muammolarga nisbatan tanqidiy va tizimli fikrlashni rivojlantirish; ekologik faoliyatda mustaqillik va tashabbuskorlikni qo‘llab-

quvvatlash; talabalarning ekologik qarorlar qabul qilish qobiliyatini takomillashtirish.

Motivatsion yo‘nalishda ekologik muammolarning dolzarbligini ochib beruvchi muammoli vaziyatlar, hayotiy misollar, ilmiy munozaralar va ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalardan foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda talabalar ekologik faoliyatning shaxs, jamiyat va kelajak avlodlar uchun ahamiyatini anglab boradilar.

2. **Mazmuniy component**. Mazmuniy komponent ekologik madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladigan bilimlar, qadriyatlar, tushunchalar va faoliyat yo‘nalishlarini qamrab oladi. Uning mazmuni ta’lim yo‘nalishi, talabalarning tayyorgarlik darajasi va jamiyat oldida turgan dolzarb ekologik vazifalar bilan muvofiqlashtiriladi.

Mazkur komponent doirasida ekologik tizimlar, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlik, iqlim o‘zgarishi, chiqindilarni boshqarish, biologik xilma-xillikni saqlash va barqaror rivojlanish kabi mavzularni o‘rganish ko‘zda tutiladi.

Ekologik mazmunni faqat ekologiya fanining doirasida cheklab qo‘ymasdan, boshqa fanlar bilan integratsiyalash muhimdir. Masalan, iqtisodiy fanlarda yashil iqtisodiyot va resurslardan samarali foydalanish, huquq fanlarida ekologik qonunchilik va fuqarolarning ekologik huquq hamda majburiyatlari, tibbiyot fanlarida atrof-muhit omillarining inson salomatligiga ta’siri, pedagogik fanlarda esa ekologik ta’lim va tarbiya masalalari yoritilishi mumkin.

Mazmuniy komponentning samaradorligi bilimlarning hajmi bilangina emas, balki ularning izchilligi, amaliy ahamiyati va talabalarning ekologik qarashlari bilan bog‘lanish darajasi orqali ham belgilanadi.

3. **Tashkiliy-faoliyatli komponent.** Tashkiliy-faoliyatli komponent ekologik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik faoliyatning shakllari, ishtirokchilari va hamkorlik mexanizmlarini birlashtiradi.

Ushbu komponentda auditoriya mashg‘ulotlari, mustaqil ta’lim, laboratoriya va amaliy mashg‘ulotlar, ekologik loyihalar, ilmiy to‘garaklar, konferensiyalar hamda auditoriyadan tashqari tadbirlar o‘zaro muvofiqlashtiriladi.

Talabalarning ekologik faoliyatini tashkil etishda loyiha metodi alohida imkoniyatlarga ega. Masalan, “Oliy ta’lim muassasasida ekologik madaniyatni oshirish”, “Suvni tejash madaniyati”, “Chiqindilarni saralash tizimi” yoki “Yashil kampus” kabi loyihalar doirasida talabalar mavjud muammolarni aniqlaydi, axborot to‘playdi, yechimlar ishlab chiqadi va taklif etilgan choralarni baholaydi.

Mazkur faoliyatlarda pedagogning vazifasi faqat topshiriq berish bilan cheklanmaydi. U talabalarning mustaqil izlanishlarini yo‘naltiradi, hamkorlikni tashkil etadi, axborot manbalarini tanlashga ko‘maklashadi va faoliyat natijalarining ilmiy asoslanganligini ta’minlaydi.

Shuningdek, oliy ta’lim muassasasi, mahalliy hamjamiyat, jamoat tashkilotlari va ekologik yo‘nalishda faoliyat yurituvchi mutaxassislar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish talabalarning real ekologik muammolar bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

4. Innovatsion-texnologik komponent

Innovatsion-texnologik komponent ekologik madaniyatni rivojlantirishda qo‘llaniladigan zamonaviy pedagogik metodlar, raqamli vositalar va ta’lim texnologiyalarini qamrab oladi. Uning asosiy vazifasi ekologik ta’limning mazmuni va metodlarini talabalarning faol ishtirokini ta’minlaydigan, mustaqil fikrlashni rivojlantiradigan hamda amaliy natijaga yo‘naltirilgan shakllarda tashkil etishdan iborat.

Muammoli ta’lim, loyiha metodi, keys-stadi, munozara, hamkorlikda o‘qitish, tadqiqotga asoslangan ta’lim va refleksiv topshiriqlardan foydalanish ekologik muammolarni chuqur o‘rganishga yordam beradi.

Raqamli ta’lim vositalari orqali ekologik ma’lumotlar bazalari, interaktiv xaritalar, virtual laboratoriyalar, multimedia materiallari va masofaviy hamkorlik platformalaridan foydalanish mumkin. Ular ekologik jarayonlarni modellashtirish,

ma’lumotlarni qiyoslash va turli qarorlarning ehtimoliy oqibatlarini tahlil qilish imkonini beradi.

Biroq innovatsion texnologiyalarning samaradorligi ularning yangiligi bilan emas, balki belgilangan pedagogik maqsadga qanchalik xizmat qilishi bilan belgilanadi. Shu sababli texnologiyalar talabalarning yoshi, tayyorgarligi, ta’lim yo‘nalishi va mavjud resurslardan kelib chiqib tanlanishi zarur.

5. **Diagnostik-baholash komponenti**. Diagnostik-baholash komponenti ekologik madaniyatni rivojlantirish jarayonining holati, o‘zgarishlari va natijalarini aniqlashga xizmat qiladi. U dastlabki diagnostika, joriy monitoring, oraliq tahlil va yakuniy baholash bosqichlarini qamrab olishi mumkin.

Ekologik madaniyatning rivojlanganlik darajasini aniqlashda motivatsion-qadriyatli, kognitiv, amaliy-faoliyatli va refleksiv mezonlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Motivatsion-qadriyatli mezon talabaning ekologik faoliyatga qiziqishi, tabiatga munosabati va ekologik mas’uliyatni anglashini tavsiflaydi.

Kognitiv mezon ekologik bilimlarning mazmuni, ekologik hodisalarni tushuntirish va muammolarning sabab-oqibatlarini tahlil qilish qobiliyatini ifodalaydi.

Amaliy-faoliyatli mezon ekologik bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, ekologik loyihalarda ishtirok etish va atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirishga qaratilgan harakatlarni amalga oshirish ko‘nikmalarini qamrab oladi.

Refleksiv mezon talabaning o‘z ekologik qarashlari va faoliyatini tahlil qilishi, natijalarni baholashi hamda kelgusidagi faoliyatini takomillashtirish yo‘llarini belgilash qobiliyatini aks ettiradi.

Diagnostika jarayonida testlar, so‘rovnomalar, suhbat, pedagogik kuzatish, amaliy topshiriqlar, loyiha natijalari va refleksiv kundaliklardan foydalanish mumkin. Bunda birgina test natijasiga tayanib xulosa chiqarish o‘rniga, turli manbalardan olingan dalillarni o‘zaro taqqoslash maqsadga muvofiq.

6. **Natijaviy komponent.** Natijaviy komponent tizim faoliyatining yakuniy maqsadlarini ifodalaydi. Uning mazmuni talabalarda ekologik madaniyatning muhim tarkibiy qismlari rivojlanganligi bilan belgilanadi.

Kutilayotgan natijalar quyidagilarda namoyon bo‘lishi mumkin: ekologik bilimlarning tizimlashuvi; tabiatga nisbatan mas’uliyatli munosabatning kuchayishi; ekologik muammolarni tahlil qilish qobiliyatining rivojlanishi; ekologik faoliyatda mustaqillik va tashabbuskorlikning ortishi; ekologik qarorlarni dalillar asosida qabul qilish; o‘z faoliyatining ekologik oqibatlarini baholash ko‘nikmalarining takomillashuvi.

Natijaviy komponent alohida, yakuniy bosqich sifatida qaralsa-da, u boshqa komponentlardan uzilgan holda mavjud bo‘la olmaydi. Chunki natijalar dastlabki maqsadlar, tanlangan mazmun, tashkil etilgan faoliyat va qo‘llanilgan texnologiyalar bilan bevosita bog‘liq. Shu sababli natijalarni tahlil qilish orqali tizimning samarali jihatlari aniqlanadi, mavjud kamchiliklar belgilanadi va keyingi ta’lim jarayonini takomillashtirish bo‘yicha qarorlar qabul qilinadi.

Tizimli tashkil etish tuzilmasining o‘zaro aloqadorligi va ishlash mexanizmi talabalarda ekologik madaniyatni ribojlantirish imkonini yaratadi.Taklif etilayotgan tuzilmaning muhim xususiyati uning komponentlari o‘rtasidagi o‘zaro funksional bog‘liqlikdir. Maqsadli-motivatsion komponent rivojlantirish yo‘nalishini belgilasa, mazmuniy komponent o‘zlashtiriladigan bilim va qadriyatlarni aniqlaydi. Tashkiliy-faoliyatli komponent mazkur mazmunni amaliy faoliyatga tatbiq etadi, innovatsion-texnologik komponent esa jarayonni amalga oshirishning samarali metod va vositalarini ta’minlaydi.

Diagnostik-baholash komponenti jarayonning borishi va natijalari haqida axborot to‘playdi. Natijaviy komponent orqali esa erishilgan o‘zgarishlar aniqlanib, ular dastlabki maqsadlar bilan taqqoslanadi. Ushbu taqqoslash asosida ta’lim mazmuni, metodlari va tashkiliy shakllariga tegishli tuzatishlar kiritiladi. Shunday qilib, tizimning ishlash mexanizmini quyidagi ketma-ketlikda ifodalash mumkin:

Maqsad va motivatsiya → mazmunni belgilash → pedagogik faoliyatni tashkil etish → innovatsion texnologiyalarni qo‘llash → diagnostika va monitoring → natijalarni baholash → takomillashtirish.

Mazkur ketma-ketlik qat’iy chiziqli jarayonni anglatmaydi. Aksincha, har bir bosqich keyingi bosqich bilan o‘zaro ta’sirga kirishadi va monitoring natijalari asosida oldingi qarorlarni qayta ko‘rib chiqish imkonini beradi. Shu tariqa tizim qayta aloqaga asoslangan, o‘zgaruvchan sharoitlarga moslasha oladigan pedagogik mexanizm sifatida faoliyat yuritadi.

Tizimning samaradorligi uchun pedagogik boshqaruv, talabalarning mustaqil faoliyati va ta’lim muassasasining tashkiliy imkoniyatlari o‘zaro muvofiqlashtirilishi lozim. Bunda pedagoglar, talabalar, ta’lim muassasasi rahbariyati va hamkor tashkilotlarning vazifalari aniq belgilanishi, foydalaniladigan resurslar maqsadga muvofiq taqsimlanishi hamda erishilgan natijalar muntazam tahlil qilinishi muhimdir.

Xulosa. Oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tizimli tashkil etish ekologik ta’limning maqsadlari, mazmuni, metodlari, tashkiliy shakllari va natijalarini yagona pedagogik tizim asosida muvofiqlashtirishni talab etadi.

Mazkur jarayon talabalarning ekologik bilimlarini oshirish bilangina cheklanmay, ekologik qadriyatlar, mas’uliyat, amaliy ko‘nikmalar va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantirishga yo‘naltirilishi lozim. Maqolada ekologik madaniyatni innovatsion rivojlantirish jarayonlarini tashkil etishning maqsadli-motivatsion, mazmuniy, tashkiliy-faoliyatli, innovatsion-texnologik, diagnostik-baholash va natijaviy komponentlardan iborat konseptual tuzilmasi taklif etildi.Ushbu komponentlarning o‘zaro aloqadorligi ekologik ta’limning uzluksizligi, izchilligi va natijadorligini ta’minlashga xizmat qiladi. Tizimli yondashuv, kompetensiyaviy ta’lim, fanlararo integratsiya, innovatsion pedagogik texnologiyalar va amaliy ekologik loyihalarning uyg‘unligi talabalarning ekologik muammolarni anglash, tahlil qilish va hal etishda faol ishtirok etish imkoniyatlarini

kengaytiradi. Umuman olganda, taklif etilgan tizimli tuzilma oliy ta’lim muassasalari talabalarining ekologik madaniyatini innovatsion rivojlantirish jarayonlarini ilmiy asosda loyihalashtirish, tashkil etish va baholash uchun konseptual asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Uning amaliy samaradorligini aniqlash esa tegishli diagnostik vositalar, tajriba-sinov ishlari va empirik ma’lumotlar asosida alohida tekshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2017.
2. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. Paris: UNESCO, 2020.
3. United Nations. Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations, 2015.
4. Sterling, S. Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change. Totnes: Green Books, 2001.Janeiro, 2012.
5. UNESCO. Berlin Declaration on Education for Sustainable Development. Berlin, 2021.
6. Muhiddinova X., Adashaliyev A. Polietnik jamiyatlarda ekologik madaniyatning shakllanishi // Science and Education. — 2024. — 5-jild, 6-son. — B. 246–250.
7. Ashurova O., Komilova O. Ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik ahamiyati // Наука и инновации. — 2025. — 3-jild, 4-son. — B. 113–116.
8. Nigmatov A.I. Ekologiya: asosiy atama va iboralarning izohli lug‘ati. — Toshkent, 2002.
9. Simonova L.P. Экологическое образование в начальной школе. — Москва: Академия, 2000. — 248 с.